

Европейска
КОМИСИЯ

ДИРЕКТИВА ОТНОСНО ЕКОЛОГИЧНАТА ОТГОВОРНОСТ

Какво представлява Директивата относно екологичната отговорност?

Природната среда поддържа човешкото здраве, щастието и икономическата дейност. С цел опазване на околната среда, която да се използва и да радва бъдещите поколения, спиране намаляването на биоразнообразието, предотвратяване влошаването на качеството на водата или количеството ѝ, както и опазване на почвите, държавите членки на Европейския съюз се ангажират да предотвратяват щетите, а когато те са налице — да ги отстраняват.

Вследствие на това през 2004 г. бе приета Директивата относно екологичната отговорност (ДЕО), която установява обща рамка за предотвратяване и отстраняване на екологичните щети (например еднакво определение на екологичните щети, последователен подход за това как следва да се отстраняват и др.). ДЕО се основава на принципа „замърсителят плаща“, съгласно който причинилите щети замърсители носят отговорност да предприемат необходимите превантивни и възстановителни действия и да поемат разходите за тях. Основният принцип е претърпялата щети околна среда да бъде възстановена в състоянието, в което е щяла да бъде, ако те не са били възникнали. ДЕО предоставя рамка за изготвяне на такава оценка на щетите и за отстраняването им.

По този начин, като се вземат предвид разходите за отстраняване на щетите, с ДЕО се цели осведомяване и стимулиране на допълнителни инвестиции в превантивни мерки и по-добри практики в областта на околната среда. Всички оператори, които осъществяват дейност, излагаща околната среда на обхванати от ДЕО рискове, се насърчават да изготвят оценка и да предприемат необходимите стъпки за намаляване на такива рискове.

Как функционира ДЕО?

ДЕО се прилага спрямо професионални дейности, които предизвикват щети или непосредствена заплата¹ от щети за обхванатите от ДЕО природни ресурси.

Ако сте оператор, осъществяващ професионална дейност (със стопанска или нестопанска цел), чиято дейност:

- изисква разрешително за комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването (IPPC);
- изисква разрешително/лиценз за депониране на отпадъци;
- предполага заустване във водоеми;
- предполага използване или транспортиране на опасни вещества, като химикали;
- е свързана с каптиране;
- предполага използване, преработка, депониране и т.н. на опасни вещества и препарати, продукти за растителна защита или биоцидни продукти;
- предполага съзнателното освобождаване на генетично модифицирани организми в околната среда;
- предполага транспортиране на отпадъци;
- предполага управление на отпадъци от миннодобивна дейност;
- предполага улавяне и съхранение на въглероден диоксид;

тогава носите стриктна отговорност за щетите или за непосредствената заплата от щети, предизвикани от дейността ви спрямо водите, почвите, защитените животински и растителни видове, както и техните естествени местообитания. Това означава, че дори без да трябва да се установява вашата вина или небрежност, би следвало да предприемете превантивни и корективни мерки и да поемете разходите по тях.

Ако професионалната ви дейност не попада в обхвата на горепосочения списък, също носите отговорност при установена вина, но само за щети, нанесени на защитени видове и местообитания. Това

¹ „Непосредствена заплата от щети“ означава достатъчно голяма вероятност за настъпване на екологична щета в близко бъдеще. „Достатъчно голяма вероятност“ и „в близко бъдеще“ зависят от конкретния случай.

означава, че вината или небрежността трябва да бъдат установени, за да носите отговорност.

ДЕО разграничава следните видове природни ресурси, които могат да бъдат изложени на щети или непосредствена заплата от щети:

Защитени видове и защитени естествени местообитания

Щети или непосредствена заплата със сериозно въздействие върху благоприятния природозащитен статус на защитени видове или местообитания.

Защитени видове или местообитания, както са определени в Директивите за местообитанията и дивите птици, а в някои държави членки също така защитените на национално равнище видове и местообитания.

Води

Щети или непосредствена заплата със сериозно неблагоприятно въздействие върху екологичния, химичния и/или количествения статус и/или екологичния потенциал на засегнатите води.

Води, както са определени в Рамковата директива за водите, т.е. повърхностни (вътрешнотериториални, преходни, крайбрежни, териториални) води и подземни води.

Почви

Замърсяване или непосредствена заплата, които създават значителна опасност за човешкото здраве като резултат от прякото или непрякото въвеждане на опасни вещества, препарати и/или (микро)организми във, на или под почвата.

Кога се прилага Директивата относно екологичната отговорност?

Даден инцидент попада в обхвата на ДЕО, ако причинява значителни щети на водите, почвите и защитените видове и местообитанията, както е описано по-горе.

Правомощията за определяне на значимостта на щетите се предоставят на компетентния(те) орган(и) във всяка държава членка. Директивата относно екологичната отговорност обаче определя някои основни насоки. Например в случаите, когато щетите за околната среда имат последици върху човешкото здраве, те се определят като значителни щети. От друга страна, ако щетите, причинени на околната среда, са по-малки от обичайните естествени промени (напр. численост на популацията на биологичния вид) или ако природният ресурс е в състояние да се възстанови напълно за кратък период от време, щетите се считат за незначителни.

Всяко физическо или юридическо лице, което е засегнато или има вероятност да бъде засегнато от екологични щети, или има интерес, може да уведоми компетентния орган за всякакви екологични щети (или непосредствена заплата), като представи съответната информация в подкрепа на наблюденията си, и има право да оспори решението на компетентния орган пред съд или друг независим и безпристрастен публичен орган, за да се гарантира, че решението е взето в обществен интерес за отстраняване на екологичните щети. Такива лица могат да включват неправителствени организации, съдействащи за опазването на околната среда, жители, хора, изучаващи живота на птиците, или излезли на разходка, любители рибари, други, чието здраве е изложено на риск от замърсители, или гледачи на деца/възрастни хора, чието здраве е изложено на риск.

Видове инциденти, които могат да причинят щети на:

Местообитания и видове

- Пряко отстраняване или унищожаване на защитени местообитания и видове
- Физически щети, химическо замърсяване или значително обезпокояване (включително шум и вибрации)
- Микробиологично замърсяване на защитени местообитания и видове, например от лоши селскостопански практики
- Съзнателно умъртвяване на защитени видове (например чрез незаконен лов на птици)

Води

- Каптиране на вода, което води до промяна в количественото състояние на водния обект
- Разлив в околната среда (например в резултат на инцидент) на химични вещества, складирани в промишлен обект, камيون или вагон цистерна
- Изграждане на бентове на повърхностните води, което причинява значителна промяна в екологичния воден потенциал
- Разливи на химикали, нефт или отпадъци от подземни или наземни депа, преработвателни и транспортиращи обекти, които водят до увреждане на подземните и повърхностните води (химично състояние)

Почви

- Авария на системата за пречистване на дим на инсталация за изгаряне на отпадъци, което води до замърсяване с тежки метали на повърхностната почва в съседен жилищен район
- Случайно отделяне на химикали от складови, обработвателни и производствени райони, и миграция на химикалите в почвата и подземните води
- Умишлено неразрешено депониране на отпадъци върху или в почвата, което води до образуване на газ (опасни химикали) и миграция към жилищни имоти в съседство
- Извеждане от експлоатация на предприятие, което води до случайно изпускане на опасни вещества в почвата и подземните води

Кога не се прилага Директивата относно екологичната отговорност?

Независимо от вашата професионална дейност, като оператор не сте отговорен, ако щетата е причинена от:

- въоръжени конфликти, военни действия, граждански войни и въстания;
- изключителни природни явления (от изключителен, неизбежен и непреодолим характер);
- дейности, извършвани основно в националната отбрана или международната сигурност, както и за осигуряване на защита срещу природни бедствия; или
- необяснима дейност, например при дифузно замърсяване, ако не може да се установи причинно-следствена връзка между дейността и щетата.

Освен това ДЕО не се прилага за:

- емисии, събития или инциденти (и основната дейност), възникнали преди 30 април 2007 г.;
- щети, ако са изминали повече от 30 години от възникването на емисията, събитието или инцидента, довели до щетите;
- замърсяване с нефт в морето, транспортиране на опасни стоки, ядрени дейности и др., както са уредени от международните конвенции; и
- ако може да бъде доказано от оператора, че щетата е причинена от трета страна и е възникнала независимо от наличните подходящи мерки за безопасност или при заповед/инструкция, предоставена от държавен орган (освобождаване от разходи).

В зависимост от националното законодателство в качеството си на оператор можете също така да предявите възражение, ако:

- сте спазили напълно разрешителното и всички условия в него относно емисия или събитие, което е причинило щетите; или
- емисията или събитието вероятно е нямало да предизвика щети, изхождайки от научните и техническите познания в момента на изпускането на емисията в околната среда или на извършването на дейността.

Какво да направите, когато възникне щета или тя предстои?

В схемата по-долу са показани действията, които трябва да бъдат предприети от различните участници, при възникване на щети или непосредствена заплаха и е установено, че се прилага ДЕО, като също така е онагледена евентуалната им последователност.

При възникване на екологични щети или непосредствена заплаха, операторите трябва:

- да предприемат незабавни действия, за да предотвратят възникването или влошаването на щетите;
- да уведомят във възможно най-кратък срок компетентния орган за инцидента и предприетите превантивни действия; и
- да отстранят щетите в съответствие с плана си за възстановителни действия и указанията от компетентния орган стъпки.

След като бъдат уведомени, компетентните органи, които прилагат ДЕО в съответната държава членка, трябва:

- да определят дали щетите в дадения случай попадат в обхвата на ДЕО;
- да идентифицират отговорния(те) оператор(и); и
- да изискат от отговорния(те) оператор(и) да предприемат необходимите незабавни и по-дългосрочни възстановителни действия.

Компетентните органи могат също да предприемат сами възстановителни дейности. В този случай те трябва да претендират за възстановяване на разходите за възстановителни дейности, оценка, административни и други съответни разходи от причинилия щетите оператор.

Как се отстраняват щетите?

Отстраняването на екологични щети или на непосредствена заплата за водите, защитените видове и природните местообитания може да се осъществява по три начина: първично отстраняване в обекта, допълнително отстраняване или компенсаторно отстраняване.

Първично отстраняване:

- Незабавни действия, предназначени да спрат инцидента, да ограничат, задържат и предотвратят по-нататъшни щети, както и разчистване на щетите. Те се наричат също така спешни (или непосредствени) корективни мерки (и са предимно предхождащи действителното първично отстраняване), и
- възстановителни действия в средносрочен, и дори в дългосрочен план, в понеслия щетите обект, предназначени да възстановят околната среда до изходното състояние, в което тя би била, ако щетите или заплата не са се били случили („възстановяване в натура“).

Допълнително отстраняване: Ако първичното отстраняване не е достатъчно за възстановяване на околната среда до състоянието, в което тя би била, ако щетите не са се били случили (т.нар. „изходно състояние“), могат да бъдат направени допълнителни подобрения на понеслия щетите обект. Ако това е невъзможно или прекалено скъпо, такова възстановяване може да се осъществи на друго място. Например, ако чрез основното отстраняване на щетите в дадена зона за риболов може да се възстанови само 50 % от увредената зона за риболов, допълнителното отстраняване може да бъде осъществено на друго място, за да се осигурят другите 50 %, т.е. рибните ресурси, измерени и в двете места, ще се равняват на 100 %.

Компенсаторно отстраняване: Ако първичното отстраняване (и допълнителното отстраняване, ако е необходимо) отнема известно време за преодоляване на щетите спрямо природата, трябва да се приложи компенсаторно отстраняване, за да се компенсират настъпилите във времето загуби (междинните загуби).

При щети на почвата минималното изискване в съответствие с ДЕО (без да се изисква допълнително или компенсаторно отстраняване) е да се осъществи първично отстраняване до степен, при която съответните отстранени, контролирани, ограничени или намалени замърсители вече не представляват значителен риск за неблагоприятно влияние върху здравето на човека.

За повече информация

Директива за екологичната отговорност — официален текст:
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2004L0035:20060501:BG:PDF>

Уебстраница на Европейската комисия за Директивата относно екологичната отговорност:

<http://ec.europa.eu/environment/legal/liability/index.htm>

Служба за публикации

Примери за възстановителни действия:

Първично отстраняване:

- разчистване (аварийно или незабавно отстраняване);
- създаване на бариери за спиране на по-нататъшното разпространение на замърсяването (аварийно или незабавно отстраняване);
- повторно изравняване, преконтуриране и създаване на популации в увреденото място с местни видове, за да се ускори естественото възстановяване след смущения, свързани с действия от първичното отстраняване;
- въвеждане на биологични видове като елементи от хранителната верига, които подпомагат рибите и дивата природа, като например съобщества от безгръбначни организми — от съществено значение за насекомоядните риби и дивата природа, и съобщества от дребни бозайници — от съществено значение за грабливите птици и месоядните бозайници;
- възстановяване на достъпа до услуги, свързани с отдиха и търговски дейности, които са били предоставяни преди това на увреденото място;
- естественото възстановяване на увредените ресурси също би могло да се смята като част от основното отстраняване.

Допълнително и компенсаторно отстраняване:

- възстановяване на функционирането на местообитания в областта на историческия им обхват, като например възстановяване на влажни зони в засушени земеделски земи;
- увеличаване на успешното размножаване на видовете, като например опазване на местата за гнездене от хищници или обезпокояване от страна на хората;
- създаване на допълнителни райони за местообитания за рибите чрез отстраняване на пречки за миграцията им;
- подобряване на естествения статус на местообитанията чрез отстраняване на инвазивни видове;
- защита на подпочвените води от бъдещо замърсяване;
- защита от загуба на местообитание, която може да възникне вследствие на развойна дейност;
- увеличаване на количеството или качеството на отдиха, предлаган в даден обект;
- разчистване на „площ сирак“, замърсена от оператор, който вече не осъществява дейност.

doi: 10.2779/16839

ISBN 978-92-79-29601-7

9 789279 296017